

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

Кіяниця К.О.

студентка,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА КОНСТИТУЦІЙНЕ ПИТАННЯ М. ГРУШЕВСЬКОГО

Демократизація українського суспільства, формування правової державності та розвиток громадянської спільноти вимагають нового осмислення змісту і сутності спадщини діячів української політико-правової думки часів перших спроб відновлення нашої державності.

З огляду на це, значний теоретичний і практично політичний інтерес становить, на нашу думку, постать та наукове надбання провідного діяча українського національного відродження, «першого президента України», вченого, історика, політичного та громадського діяча, автора понад 2000 наукових праць, кількох конституційних проектів, – «Батька Грушевського» (так його називали за часів Центральної Ради) – Михайла Сергійовича Грушевського (1866-1934).

Велике значення у контексті можливої конституційної реформи, глобального реформування державного апарату має Конституційний Проект М. Грушевського 1905р. а також його порівняльний аналіз з проектом 1884 р. «його політично «значимого» учителя» М. Драгоманова.

Якщо за проектом М. Драгоманова, законодавчу владу в Росії мав здійснювати двопалатний парламент, то Грушевський пропонував варіант однопалатного парламенту. При цьому він зазначав, що верхня палата скомпрометована практикою європейських країн як застаріла і нераціональна [4]. З цією думкою не можна погодитися. Так, низка вчених стверджує, що саме однопалатні парламенти є відхиленням від європейської традиції, у якій необхідність подвійного представництва, пов'язана з соціальною чи географічною різноманітністю, супроводжується, як правило, ідеєю, що законодавча процедура, котра вимагає участі двох палат, є гарантією гласності та врахування позицій

меншості [3]. М. Грушевський по суті пропонував обмежитись однією палатою, з яких М. Драгоманов передбачав створення другої палати (за концепцією США та Швейцарії) – для захисту інтересів самоврядних областей, які делегують свої представників у законодавчий орган держави.

Зараз, за існуючої системи державоутворення, одним із пріоритетних, але не нових завдань, стає процес децентралізації влади в Україні [1]. І не дивно, намагаючись будувати Україну(хоч і не самостійну, а у складі «світової федерації» – країн, «зв'язаних географічно, економічно й культурно, а не з якоїсь федерації поневоли»), Михайло Сергійович в своїх працях не оминає стороною це питання, стверджуючи, що «тільки децентралізація може забезпечити успішний економічний і культурний розвій провінцій» [2], хоча справжніх прихильників децентралізації серед російських лібералів було дуже мало (Степан Фортунатов, Максим Ковалевський).

Місцеву владу, на його думку, потрібно побудувати на основі українських комітетів у волостях і містах. Вони мали утворюватися за принципами формування самої Центральної Ради. Учений пропонує відмовитися від декларативного закріплення статусу місцевих рад. Предметом конституційного регулювання статусу органів місцевого самоврядування має бути їх юридична природа як заснована на законі самоорганізація громадян сільських і міських громад для задоволення колективних життєвих потреб за рахунок власного і державного фінансування. «Такий округ при добрій організації може наладити в себе добре і справу санітарну, і дорогову, і земельну, і промислово, і культурну. У своєму районі він буде спроможен організувати й сіть середніх шкіл і якість вищої школи, добрий музей і порядний театр – все це, що звичайне повітове місто своїми засобами зробити не спроможе. До всенародних зборів України такий округ посилатиме не менше десяти депутатів, так що при виборах можливе партійне групування і пропорціональні вибори. А з другого боку, цей округ настільки невеликий, що всі часті його будуть почувати себе тісно зв'язаними між собою, і з своїм центром; всі громадські політичні й культурні сили будуть тут на виду і на рахунку» [2].

Цікавим для сучасного виборчого права в Україні є пропозиція Грушевського, що з одного виборчого округу можна обрати більше ніж одного кандидата, наприклад, кандидата з найбільшою

кількістю голосів і другого та третього по кількості отриманих голосів. Це далеко точніше відбивало б настрої суспільства і допомогло б послабити «напруження виборчої боротьби, що тепер мусить хапатися всіх способів, аби конче осягнути більшість» [6].

Передовими конституційними ідеями М. Грушевського є:

- парламентське правління без застосування прямих виборів до законодавчого органу;
- децентралізація держави з наданням місцям широкої національної чи територіальної автономії;
- поділ влади не лише за класичною горизонтальною схемою (законодавча, виконавча, судова), а й по вертикалі: у регіонах вся повнота влади належить обраним шляхом всезагального, прямого, безпосереднього і таємного голосування національно-територіальним сеймам, у центрі – парламенту, сформованому сеймами (один депутат від 4-х членів сейму);
- чітке визначення державного характеру національних окраїн, їх територій, прав і свобод людини та громадянина [5].

Політичні переконання Грушевського розвивалися в традиції українського національного руху ХІХ ст. і поєднували національне пробудження з народолобством, федералізм з демократією. На сьогоднішня значна частина політико-правових ідей Михайла Сергійовича залишається актуальною в умовах сучасного державотворення і може бути використана в процесі подальшого розвитку української державності.

Список використаних джерел:

1. Гройсман В. Б. «Процеси централізації та децентралізації в сучасному державному управлінні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.dbuara.dp.ua/vidavnictvo/2015 (дата звернення: 01.11.15 р.) – Назва з екрана.
2. Грушевський М. Конституційне питання і українство в Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constituanta.blogspot.com/2011/08/1905.html> (дата звернення: 01.11.15 р.) – Назва з екрана.
3. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/12810419/pravo> (дата звернення: 01.11.15 р.) – Назва з екрана.
4. Комзюк Л. Т. Порівняльний аналіз конституційних проектів М. Драгоманова і М. Грушевського 1884 і 1905 рр. у контексті еволюції концепцій самостійності України кінця ХІХ – початку ХХ ст. [Електронний

ресурс] – Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/jurydychni_nauky/articles (дата звернення: 01.11.15 р.) – Назва з екрана.

5. Мироненко О. М., Горбатенко В. П. Історія вчень про державу і право [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1071042251923/pravo> (дата звернення: 01.11.15 р.) – Назва з екрана.

6. Пріцак О. Історіософія Михайла Грушевського [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/hrushrus/iur11003.htm> (дата звернення: 01.11.15 р.) – Назва з екрана.